

INHOUD

LIJST VAN FIGUREN EN TABELLEN	13
SITUERING	17
DEEL 0:	
INLEIDING & OPZET	21
H1: VERGRIJZING EN HET BELANG VAN WONEN	23
1. Vergrijzing, een ‘megatrend’	23
2. Ouder worden en gezondheid	26
3. Ouder worden en mobiliteit	28
4. Het belang van wonen	29
5. Het beleid rond ouder worden en wonen	32
5.1 AiP in het beleid	33
5.2 Residentiële voorzieningen beperken	33
5.3 Zorg door de maatschappij	35
5.4 Buurtzorg: ruimtelijke organisatie van (informele) zorg	38
6. De vergeten woondimensie	39
6.1 In beleid	39
6.1.1. AiP: maar waar?! Afwezigheid ‘wonen’ in welzijnsbeleid	39
6.1.2. Afwezigheid ‘ouderen’ in woon- en omgevingsbeleid	39
6.1.3. Samengevat	41
6.2 In de literatuur: de oudere krijgt context	42
6.2.1. De onvermijdelijke ‘terugtrekking’	42
6.2.2. Succesvol ouder worden	42
6.2.3. Sociale en ruimtelijke context	43
6.2.4. Is er voldoende aandacht voor omgeving?	45
7. Onderzoeksopzet	46
7.1 Framework: ageing ‘well’ in the ‘right’ place	46
7.2 De impliciete veronderstellingen van aip	49
7.3 Leeswijzer	49
H2: METHODOLOGIE	51
1. Kwalitatief onderzoek	51
1.1 Semigestructureerde diepte-interviews	52
1.2 Focusgroepen	52
2. Verloop van de interviews en focusgroepen	53
2.1 Rekrutering	53
2.2 Afname	56
3. Analyse	57

H3: VIJF CASES EN HUN SOCIALE EN GEOGRAFISCHE VERSCHILLEN	59
1. De sociaal-economische verschillen	59
1.1 Kust	60
1.2 Platteland	62
1.3 Arme huurders in de stad	65
1.4 Stadsrand	69
2. Geografische verschillen	72
2.1 Pensioenmigranten kust	72
2.2 Platteland	73
2.2.1. Westhoek	74
2.2.2. Kempen	76
2.3 Arme, stedelijke huurders in gent	78
2.4 Stadsrand gent	80
3. Onderzoeksmateriaal als achtergrond	82
DEEL 1:	
‘ZELFSTANDIG’ OUD WORDEN	87
H4: (G)EEN AANGEPASTE WONING	89
1. Een stand van zaken	91
2. Hoogtes overbruggen	94
2.1 Meergezinswoningen	94
2.1.1. Lift	94
2.1.2. Trappen	97
2.2 Eengezinswoningen	98
2.2.1. Verdieping niet meer gebruiken	98
2.2.2. Traplift	100
2.2.3. Toegang tot eengezinswoning	101
2.3 Trappen ontkennen	102
3. Te groot of te klein?	104
3.1 Te weinig ruimte voor zichzelf (en bezoek)	105
3.2 Te groot en te veel onderhoud	107
4. Vallen	109
5. Het gebruik van hulpmiddelen	111
5.1 Mobiliteitsondersteuning	111
5.2 Alarmsystemen	114
6. Woningaanpassingen gebeuren weinig	116
6.1 Bijzondere ruimte: de backkamer	117

6.2	Verschillen naar eigendomsstatuut	120
6.2.1.	Huurders in armoede: een stroeve relatie met de verhuurder en de financiële component	121
6.2.2.	Eigenaars in onaangepaste oude woningen	125
7.	De onaangepastheid en onaanpasbaarheid van de woning: besluit	127
H5: BASISVOORZIENINGEN IN DE OMGEVING: FOCUS OP VOEDINGSWINKELS		131
1.	Stand van zaken	132
2.	Maatschappelijke veranderingen met ruimtelijke gevolgen	134
2.1	Regionalisering op het platteland	134
2.2	Gentrificatie en superdiversiteit in de grote stad	135
2.3	De stadsrand blijft monofunctioneel	137
3.	Focus op voedingswinkels	138
4.	Het grootste gemis: buurtwinkels	139
4.1	De buurtwinkel is verdwenen	139
4.2	Buurtwinkel als ontmoetingsplaats	141
4.3	Een reden om buiten te komen	142
4.4	Leven in de brouwerij	143
4.5	Bedenkingen bij de buurtwinkel	143
5.	Ver, niet duur: over grote supermarkten	144
6.	(Geen) alternatief voor stedelijke huurders in armoede	147
6.1	Betaalbaarheid	147
6.2	Etnische winkels	148
7.	Het belang van bereikbare basisvoorzieningen: besluit	150
H6: MOBILITEIT: OVER (GROTE) AFSTANDEN EN BEWEGINGSARMOEDE		153
1.	Stand van zaken	153
1.1	Actieve verplaatsingen	153
1.2	Beschikbaarheid van openbaar vervoer	156
1.3	Wat als autorijden niet meer lukt?	158
2.	Hoe verplaatsen de respondenten zich?	159
2.1	Wandelen en hinderpalen	159
2.1.1.	Onveilige voetpaden	160
2.1.2.	Hulpmiddelen: botsen op obstakels en schaamte	161
2.1.3.	Rustplaatsen	162
2.2	Openbaar vervoer: enkel voor de (rand)stedeling	163
2.2.1.	Niet op het platteland, wel in de stad(srand)	163
2.2.2.	Andere bedenkingen bij openbaar vervoer	165
2.2.3.	De laatste kilometer	166
2.3	Mijn auto, mijn vrijheid	167

2.3.1. De auto is onmisbaar op het platteland	167
2.3.2. Auto niet (meer) gebruiken	169
2.3.3. Wat als autorijden niet meer lukt? “God, spaar mij daarvan”	171
3. Mobiliteit: besluit	172
CONCLUSIE DEEL 1: ONDERSTEUNT DE WOONSITUATIE DE ZELFREDZAAMHEID VAN OUDEREN?	175
DEEL 2:	
OUDER WORDEN MET INFORMELE ZORG	179
1. Wat is informele zorg?	181
2. Wie geeft informele zorg?	184
3. Niet iedereen kan rekenen op informele zorg	185
H7: ZORG DOOR DE FAMILIE	189
1. Wie zijn de familiale zorgverstrekkers?	189
1.1 Partner: de impliciete zorgverstrekker	189
1.2 Andere familieleden met focus op kinderen	192
2. Welke zorg geven de kinderen?	193
2.1 Contact: basis voor informele zorg	194
2.2 Andere vormen van zorg	195
3. Fysieke afstand tussen ouderen en kinderen	197
3.1 Ouderen die zelf verhuisden	198
3.2 Brain drain uit een agrarische regio versus nabijheid in een werkrijke regio	202
3.3 Stedelijke huurders in armoede: weinig eenduidig beeld	209
3.4 Stadsrand: nabij of veraf, veel of weinig zorg, evenmin eenduidigheid	211
4. Andere sociaal-ruimtelijke factoren: aanzet voor verder onderzoek	214
5. Zorg door de familie: besluit	215
H8: EEN ZORGENDE BUUR(T)	217
1. Welke hulp bieden de burens?	218
1.1 Burencontact en zorgpotentieel	218
1.2 Toezicht en ‘weten dat er iemand is’	221
1.3 Andere vormen van hulp	224

2. De fysieke afstand: zijn er burenen?	226
2.1 afstand tussen woningen	226
2.1.1. Afgelegen wonen in landelijke gebieden	227
2.1.2. Grote percelen in verkavelingen: het belang van morfologie	228
2.1.3. Appartementsbewoners: de case van stedelijke huurders in armoede	229
2.2 Tijdelijke burenen	230
3. Sociaal ‘wenselijke’ afstand	232
4. Sociale afstand in de ‘gemeenschap’: insiders en outsiders	234
4.1 Aangespoelden	234
4.2 Gewortelden in een buurt met weinig nieuwkomers	238
4.2.1. Established	238
4.2.2. Outsiders	239
4.3 Gewortelden in een buurt met nieuwkomers	241
4.3.1. Established	241
4.3.2. Outsiders	243
4.3.3. Established wordt outsider	245
4.4 Huurders met een complexe verhuishiedenis en nieuwkomers met andere etniciteit	246
4.4.1. Potentiële outsiders door een complexe verhuishiedenis	246
4.4.2. Outsiders op basis van etniciteit	249
4.5 Niet geboren, wel gebouwd	254
4.5.1. Established	254
4.5.2. Outsiders?	255
5. Kan de buurt zorgen? Besluit	257
CONCLUSIE DEEL 2: INFORMELE ZORG IN RELATIE TOT DE WOONSITUATIE	259
DEEL 3: ALGEMENE CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	263
1. Een virtuele oudere in een virtuele buurt	267
1.1 Een virtuele oudere: impliciete veronderstelling van een universele, actieve en goed geïnformeerde oudere	267
1.1.1. Dé oudere bestaat niet	268
1.1.2. Doelrationaliteit is geen realiteit	270
1.2 Een virtuele ruimte: impliciete veronderstelling van de irrelevantie van plaats bij het ouder worden	270
1.2.1. Place still matters	271
1.2.2. Negatie van plaats is onterecht en zelfs gevaarlijk	272

1.3	Impliciete veronderstellingen over vermaatschappelijking van zorg	272
1.3.1.	Informeel zorg is beperkt	273
1.3.2.	De afwezigheid van een ruimtelijke reflex is ook bij informeel zorg onterecht	273
1.3.3.	'Buurten' zijn geen statisch gegeven	273
1.4	De virtuele oudere in een virtuele buurt: de paradox van de vermaatschappelijking	274
2.	Aanbevelingen voor het beleid	274
2.1	Move in time to age well in place	275
2.2	Talrijke baten van een goed ruimtelijk ouderenbeleid	280
3.	Aanbevelingen voor onderzoek	282
3.1	Ruimtelijk kapitaal	282
3.2	Een psychologische kijk op beslissingen met betrekking tot wonen	285
3.3	Hoe komt beleid ten aanzien van ouderen tot stand?	286
4.	Uitleiding: oud vasthouden	288
	DANKWOORD	289
	BIBLIOGRAFIE	291